

forhold for kvinners liv og helse. De av oss som har brukt feministisk teori for å drøfte begrepene «kvinne» og «kropp» i medisinske sammenhenger, har sikkert oppfattet at navn som Judith Butler og Camille Paglia er brannfakler i slike sammenhenger.

Men alle som ikke forbinder noe med disse navnene, men som derimot er engasjert i de nevnte emnene, kan i disse ti kvinners portretter muligens finne en åpning til en verden av fruktbare tanker om kvinner, kroppen, kjønn og forholdene mellom kjønnene samt om kulturens betydning for hva kvinne, kropp og kjønn er.

Og ikke minst gir dette samleportrettet om fagkvinner som sier og skriver hva de vil, andre fagkvinner mot og inspirasjon til å gjøre det samme.

Anna Luise Kirkengen

Senter for helsefremmende arbeid
Akershus universitetssykehus

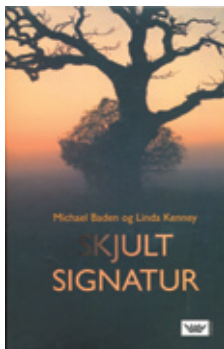
Amerikansk kjendiskrim

Baden M, Kenney L.

Skjult signatur

222 s. Oslo: Damm, 2008. Pris NOK 329

ISBN 978 82-04-11860-8

Kriminal- og spenningslitteratur har ofte en medisinsk tilknytning, dels fordi drap har åpenbar medisinsk relevans og dels fordi oppklaringen i tradisjonelle detektivromaner gjerne følger et slags diagnostisk mønster. Ikke over-

raskende dominerer rettsmedisinske problemstillinger. Leger forventes rimeligvis å ha en spesiell kompetanse på dette området, og thrillerer og kriminalromaner som skrives av leger, er nærmest i ferd med å bli en egen sjanger.

Denne romanen viser at faglig spesialkompetanse ikke er nok for å skrive gode bøker.

I USA er forfattereekteparet Michael Baden og Linda Kenney velkjente. Han er en høyt profilert rettsmedisiner med eget fjernsynsprogram. Hun er advokat. Her i landet kan vi vurdere boken deres uten at denne kjendisbakgrunnen blir dominerende. Med et slikt utgangspunkt faller den igjennom som litterært produkt.

Skjult signatur har en klassisk oppbygning med et medisinsk mysterium som skal oppklares av bokens helter, en mannlig rettsmedisiner og en kvinnelig advokat (surprise, surprise!). Knokler fra et menneske er funnet under gravearbeid på en forretnings-

tomt. Flere personer dør, de obligatoriske romantiske elementene er med, og her er mye detaljert toksikologi og rettsmedisin. Men personbeskrivelsene er overfladiske og miljøet lite troverdig. Språket er preget av kunstige dialoger og fortellingen engasjerer ikke. Oversetteren, Roar Sørensen, kan ikke klandres for dette. Han har, med et par små unntak, gjort en god jobb.

Det er mer enn fristende å tro at forfatterens kjendisstatus har vært avgjørende både ved publiseringen og markedsføringen av boken i USA. Fenomenet er heller ikke ukjent hos oss. Kjente navn og ansikter blir viktigere enn litterære kvaliteter.

Begrepet litterær kvalitet skal selvsagt brukes med forsiktighet i denne sjangeren, men for dem som jakter på mer leseverdig medisinsk spenningslitteratur, er muligstene mange. Les heller Patricia Cornwell, Michael Palmer eller Robin Cook. De er i hvert fall først og fremst kjent for sine bøker.

Magne Nylenna

Helsebiblioteket

Meningen med livet – et evolusjonært perspektiv

Giske J, Jakobsen P.

Evolusjon og økologi

En innføring. 2. utg. 417 s, tab, ill. Bergen:

Fagbokforlaget, 2007. Pris NOK 463

ISBN 978-82-450-0543-1

Menneskets livsførsel av i dag er et resultat av våre forfedres livsførsel. Dersom vi går langt nok tilbake i historien, nærmere 3,8 milliarder år, viser det seg at alt liv har en felles urform – trolig en bakterieliknende celle.

Når et menneske av i dag smittes av en mikrobe, foregår det derfor, i evolusjonært perspektiv, en kamp mellom representanter for livets urform og dennes yngste arvtaker. To medisinskrelevante spørsmål vil være: Hvorfor tilkommer det kamp heller enn samspill mellom individer fra de to artene? Hva skal til for å kunne gå fra den ene ytterligheten av atferd til den andre? Uten evolusjonsbiologisk kunnskap vil spørsmålene neppe kunne besvares eller håndteres adekvat.

Hvor sårbar medisinen er for mangelfull evolusjonsbiologisk kompetanse har vi erfart bl.a. ved utvikling av resistens mot antibiotika. Forklaringsmodeller for utvikling av allergi, autoimmunitet og kronisk

tretthetssyndrom er likeså ufullstendige uten evolusjonær forståelse. *Evolusjon og økologi* er en lærebok skrevet for førsteårs biologistudenter og er således ikke spesielt rettet mot medisinske problemstillinger. Likevel er den et ypperlig utgangspunkt for leger som vil gjøre seg kjent med fagfeltet. Ved å vise hvordan det i menneskets natur- og kulturhistorie har pågått avveininger mellom ulike interesser og behov, som igjen har lagt til rette for mange av de særegenhetene vi i dag observerer, har boken stor relevans for forståelsen av mennesket og dets sykdommer.

Den eviglevende nukleinsyrebaserte replikatoren er bokens bærende element. Dette pedagogiske trekket har gjort den kumulativ, oversiktlig og til noe helt unikt innenfor den biologiske litteraturen om evolusjon. Når i tillegg forfatterne har maktet å sette sitt eget preg på faget og har tatt med mange gode tankeeksperimenter og livfulle eksempler fra norsk dyre- og planteliv, gir boken, sammen med mange gode tegninger og tabeller, en god leseopplevelse. Særlig er avsnittet *Evolusjon* av en planktonspiser i første kapittel en pedagogisk perle. Dessverre har forfatterne utelatt et grunnleggende avsnitt om biologisk systematikk som sto i førsteutgaven.

Biologi er et fag der mange modeller og perspektiver benyttes for å gi en utdypende forståelse av et fenomen. Et ensidig replikatorperspektiv vil derfor snevre inn forklaringsrommet. Dette har også forfatterne tatt konsekvensen av når de i siste kapittel forklarer de store sprangene i evolusjonen, der flernivåseleksjon er en grunnleggende forklaringsvariabel. Ifølge nyere teori kan seleksjonen virke på flere nivåer samtidig; det er ingen enhet som alltid har forrang. Forfatterne har gjort en god jobb med å forklare hvorfor replikatorperspektivet er nyttig, men kunne brukt noe mer plass til å diskutere nytteverdien av andre perspektiver.

Elling Ulvestad

Avdeling for mikrobiologi og immunologi
Gades institutt
Haukeland Universitetssykehus

Helseberedskap ved de olympiske leker

Tsouros AD, Efsthathiou PA, red.

Mass gatherings and public health

The experience of the Athens 2004 Olympic Games. 396 s, tab, ill. Genève: WHO, 2007.

Pris CHF 49

ISBN 978-92-890-7288-5

Ved ethvert større arrangement der mange mennesker samles, er det behov for en plan for helsemessig beredskap. Som arrangør har man ansvar for sikkerheten både til

besøkende, deltakere og eget personale. De olympiske leker er et av de største internasjonale arrangementer, med noen millioner deltakere og besøkende fra mange land. En ulykkeshendelse i en slik setting vil kunne involvere et stort antall mennesker og forårsake mange skadede, og en dårlig håndtert ulykke kan fort bli en katastrofe. Dette er første gang erfaringer fra helsemessig beredskap ved olympiske leker er samlet og beskrevet i bokform, og boken omhandler hele prosessen fra planlegging til vurdering av beredskapsarbeidet i etterkant.

Det er fem deler. I den første delen gir forfatterne en kort innføring i helsemessig beredskap ved større arrangementer og en oversikt over tidligere større arrangementer og erfaringer derfra. Deretter gis det en kort beskrivelse av den nasjonale og internasjonale konteksten for de olympiske leker i 2004. I del 2 beskrives erfaringene fra å sette opp nye epidemiologiske overvåkingssystemer, inkludert syndrombasert overvåking, og beredskapen for overlagt spredning av biologiske, kjemiske eller radioaktive stridsmidler. I de neste tre delene beskrives de viktigste aspektene ved miljørettet helsevern ved slike arrangementer, inkludert kontroll med matservering og drikkevann i ulike settinger, levering av helsetjenester og helsepromotering samt koordinering mellom de ulike aktørene, kommunikasjon og internasjonalt samarbeid.

Teksten er lettlest, og det er mange figurer og tabeller som gir en god oversikt over stoffet. I tillegg er det laget vedlegg med praktiske planverktøy, rapportmal og prosedyrebeskrivelser. Her er mange tabeller og statistikk for bruk av helsetjenester og andre ressurser som kan være nyttig for planlegging ved senere større arrangementer.

Boken er utgitt av Verdens helseorganisasjon og er skrevet i samarbeid med personer som var direkte involvert i forskjellige deler av arbeidet under siste OL og dermed har godt erfaringsgrunnlag på de ulike områdene. Leserne får en grundig innsikt i det omfattende arbeidet som ble gjort for å forebygge og behandle sykdom og skader ved de olympiske leker i Athen i 2004. Av og til blir kanskje beskrivelsen av det praktiske arbeidet litt vel detaljert og spesifikk for Hellas og mindre relevant for oss her i nord.

Boken bør være av interesse for alle som jobber med helsemessig beredskap generelt, og jeg håper den vil bli hentet frem fra bokhyllen av arrangører for kommende større arrangementer i Norge.

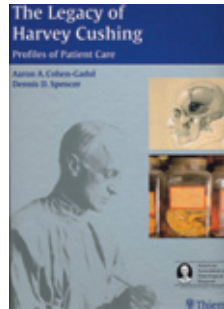
Karin Nygård
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Harvey Cushings testamente – et praktverk

Cohen-Gadol AA, Spencer DD.

The legacy of Harvey Cushing

Profiles of patient care. 568 s, ill. New York, NY: Thieme, 2006. Pris USD 130
ISBN 978-3-13-147861-0

Harvey Cushing (1869–1939) er allment akseptert som den moderne nevrokirurgis far (den umoderne hadde mange fedre – de fleste europeere). En omfattende biografi er relativt nylig omtalt i Tidsskriftet (1).

Etter å ha begynt så smått å utforske mulighetene for intrakranial kirurgi ved Harvard og Johns Hopkins, dro Cushing til Europa (1900–01) for å lære faget av velrenommerede mestere i faget, bl.a. sir Victor Horsley (1857–1916). For å si det kort og brutalt: Han fant fort ut at kvaliteten på deres arbeid var langt under den standard han ønsket for sine pasienter. Han reiste derfor tilbake til USA med overbevisningen om at han selv måtte sette denne standarden. Cushings personlighet var en nødvendig forutsetning for dette omfattende arbeidet. Han var et petimeter som utrettelig dokumenterte alt han gjorde, ikke bare suksesser, men også feilgrep. Anekdotisk startet denne dokumenteringsmanien da patologilaboratoriet klarte å somle bort en vevsprøve fra en suprasellær cyste. Etter det stolte ikke Cushing på noen og bestemte seg for å lage sin egen samling. Denne nitide dokumentasjonen, som omfatter alle de mer enn 2 200 pasientene han opererte, dannet den helt nødvendige basis for hans innovasjoner, så som kirurgiske tilganger og teknikker, men utgjorde også et utførlig supplement til opplysninger om symptomer og funn i pasientjournalene.

Dette private arkivet utgjør Harvey Cushings «Brain Tumor Registry», nå lagret ved Yale, og omfatter et stort antall formalinfikserte hjerner, biopsier, histologiske snitt, journalkonsentrater og egne notater. Hvordan dette overveldende registeret var bygd opp, vises i boken gjennom presentasjon av 65 utvalgte pasienter. Hver av pasientene er utførlig dokumentert med fotografier, journalnotater, operasjonsbeskrivelser, skisser, biopsisvar etc. Viktigst og mest dominerende er hans egne penne-skisser, som viser progresjonen av inngrepene, og eksempler på de mer enn 15 000 fotografiske platene av pasienter og patologiske preparater. Cushing lot nesten alle sine pasienter fotografere før og etter inngrepene, de fleste også som portretter. Fotografiene er selv i våre dager av meget høy

kvalitet og viser ikke bare medisinske fenomener, men også menneskene bak pasientmasken, inklusive deres frykt eller stoiske ro.

Forfatterne må ha nedlagt et omfattende arbeid i utvelgelsen av de presenterte pasientene. Dette er en bildebok til å bla i, men som ikke nødvendigvis må leses fra perm til perm; til det er omtalen av den enkelte pasient for omfattende. Hvem kan så få glede eller interesse av den? Som lærebok i nevrokirurgi er dens verdi selvsagt begrenset, men den gir et interessant historisk eksempel på hvordan metodisk dokumentasjon er nødvendig når kvaliteten av medisinsk virksomhet skal heves, selv om de færreste av oss har kapasitet eller ressurser til et så omfattende arbeid i våre dager. Boken bør være obligatorisk inventar i alle nevrokirurgiske avdelinger og av interesse for alle som undrer på hva som har brakt medisinen videre. Med dagens lave dollarkurs er prisen også ganske overkommelig.

Knut Wester

Nevrokirurgisk seksjon
Institutt for kirurgiske fag
Universitetet i Bergen

Litteratur

1. Wester K. Nevrokirurgiens store helt. Anmeldelse av Bliss M. Harvey Cushing. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 3339.